

שיעורי ליל שבת

שיעור מוריניו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 217 – תשפ"ב

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

כיצד עם ישראל אכלו מאכלי חלב בכלים לא טבולים?

נר זכרון

רק תורה

סיפר מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א שלפני שנים רבות הוזמן רבינו זצ"ל לברית ברמת אלחנן, וחיכו לו ולא בא, והביטו בחלון וראוהו חוזר לביתו, וכשרצו אחריו ושאלוהו למה הוא חוזר לביתו, ענה באתי ודפקתי הרבה זמן ואף אחד לא פתח, וכיון שאין לי זמן לחכות אני חוזר לביתי, ותמהו האיך זה יתכן הרי האולם פתוח ואין צורך לדפוק, והתברר שדפק רבינו על דעת המעלית ולכן לא פתחו לו.

וסיפר הגר"ח"י שפירא שליט"א שהיה תלמידו לפני שישים שנה ולמד עמו חברותא, שבזמנו הוא היה מסתובב עם מחשבה שרבינו מסתיר ממנו משהו כיון שרבינו שהיה צעיר לימים בגיל שלושים היה מדבר עמו דבר מה בעלמא בלילה ולמחרת כשהזכיר לו דבר זה אמר לו רבינו שאינו זוכר על מה דיברו, והוא לא יכל להאמין לזה, אבל אח"כ כששמע כמה תפילות שפך רבינו על ענין זה שלא יכנס לראשו שום דבר זולת התורה הקדושה הבין למפרע מדוע לא נכנס לראשו שום דבר אחר חוץ מהתורה. ↓

בטעם הדבר מדוע נוהגין לאכול מאכלי חלב בחג השבועות כתב המ"ב (בסי' תצג ס"ק יב) 'ואני שמעתי עוד בשם גדול אחד (הרבי רב העשיל מקרקא) שאמר טעם נכון לזה כי בעת שעמדו על הר סיני וקיבלו התורה [כי בעשרת הדברות נתגלה להם על ידי זה כל חלקי התורה כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה] וירדו מן ההר לביתם, לא מצאו מה לאכול תכף כי אם מאכלי חלב, כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה השם, ולנקר חוטי החלב והדם, ולהדיח ולמלוח ולבשל בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם שבשלו בהם באותו מעת לעת נאסרו להם, על כן בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה'.

ומקשים העולם א"כ כיצד השתמשו בכלים לאכילת מאכלי חלב הרי לא היתה להם הפרדה בין כלים חלביים לבשריים, וא"ת שמאכלי חלב הם צונן וניתן להשתמש בכלים אף ללא הגעלה, אלא דעדיין היו הכלים טעונים טבילה שהרי קודם מתן תורה נחשבו כגויים וכיצד השתמשו בהם ללא טבילה.

ואין שייך לומר שהטבילו את הכלים שהרי נפסק בשו"ע (יר"ד קכא) שכלים הטעונים טבילה והגעלה אין להטבילם קודם הגעלה שהרי זה כטובל ושרץ בידו.

ונראה דהנה עצם טעמו של הרבי רב העשיל צריך ביאור מדוע נאסרו הכלים הרי לא נצטוו על ההגעלה אלא במלחמת מדין, ויש לומר דלא היה צורך להורות על ההגעלה לאחר מתן תורה, דההגעלה אינה מצוה אלא צורך להסיר את בליעות האיסור על ידי ההגעלה כיון שטעם כעיקר דאורייתא, וכיון שנצטוו על השחיטה ממילא היה עליהם להסיר את בליעות האיסור ע"י ההגעלה, אלא דבמלחמת מדין כיון שציותה התורה על הטבילה הוצרכה לצוות גם על ההגעלה כדי שלא יהיה כטובל ושרץ בידו.

וא"כ לא קשה כיצד השתמשו בכלים לאכילת מאכלי חלב לאחר מתן תורה, כיון שעדיין לא נצטוו על הטבילה אלא במלחמת מדין, אך לצורך מאכלי בשר לא יכלו להשתמש בכלים כיון שנצטוו על השחיטה והיו הכלים מלאים בבליעות של איסור.

השנה ראוי לאכול את הסעודה החלבית בבוקר ולא בלילה

הקשו בתוס' בביצה (לג ע"ב ד"ה כי הוינו) מדוע אין אנו מברכים על הבשמים בליל יו"ט שחל במוצאי שבת ורק עושים 'יקנה"ז' (יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן), ואף שטעם הברכה על הבשמים במוצאי שבת הוא משום שמאבד את הנשמה יתירה, ביום טוב ליכא נשמה יתירה, שהרי אין אנו מברכין על הבשמים במוצאי יו"ט משום איבוד נשמה יתירה, ויתרצו התוס' דכשחל יו"ט במוצאי שבת כיון דיש לו מאכלים חשובים וטובים מישב דעתו ממילא גם בלא ריח בשמים.

ולפי"ז יש להעיר הערה גדולה דכאשר יוצא ליל שבועות במוצאי שבת כפי שחל השנה, גם אותם הנוהגים בכל שנה לאכול סעודה חלבית בליל החג, השנה יש להם לדחותה לסעודת הבוקר כיון דאי אפשר להחשיב את אכילת מאכלי

החלב כמאכלים חשובים שיועילו במקום בשמים, ויש לסייג דאותם האוכלים דגים בסעודה החלבית יתכן שנחשב כמאכלים חשובים, ובכה"ג אף השנה ניתן לאכול חלבי בליל יו"ט.

השנה אין מניעה מלהתפלל ערבית מוקדם בליל שבועות

כתב המ"ב (תצד ס"ק א) בשם הט"ז "מאחרין להתפלל ערבית בכניסת שבועות בצאת הכוכבים כדי שיהיו ימי הספירה מ"ט יום תמימות", וכן לענין קידוש כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שיש להמתין מלקדש עד הלילה.

ובטעם הדבר כתב שו"ע הרב וזה לשונו "שאם יקדימו ויקבלו קדושת יום טוב בתפילה מבעוד יום הרי זה כמו שחסרו מעט ממ"ט ימי הספירה שלפני חג הזה והתורה אמרה שבע שבתות תמימות תהיינה, ומזה הטעם אין לקדש גם כן קידוש היום מבעוד יום אך קודם תפילת ערבית".

ונראה להעיר דלפי"ז השנה שליל שבועות חל במוצאי שבת כיון שלא שייך תוספת יו"ט על שבת דחמירא וכפי ששמעתי ממור"ר רבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל א"כ אין שייך דין זה ואותם הנוהגים להתפלל ערבית עשרים דקות לאחר השקיעה אף השבת יוכלו לעשות כן.

ואולם מרבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל שמעתי דשייך תוספת יו"ט אף בשבת, והנפק"מ לענין שמחה שבשבת אין חובת שמחה כפי שיש ביו"ט, ולפי דבריו אין חילוק בין השנה לשאר השנים, והעיר על דבריו רבינו הגרא"ל ש זצ"ל מתוס' כתובות (מז ע"ב) שמבואר שם דלא שייך תוספת יו"ט על שמחה.

וצריך להדגיש שמי שלא הכיר את רבינו ושומע את הסיפורים אין ספור הללו יכול לטעות שמרן היה 'עילוי' או 'תלוש' בטבעו ובאמת דאפי' על עילויים הכי גדולים אין סיפורים כאלה של ניתוק מהעולם הזה אבל באמת כל אחד שהיה במחיצתו ראה שהיה ההיפך הגמור מזה, ואדרבה הוא היה סמל לישוב הדעת, סדר ורוגע, ולא ראו עליו כלפי חוץ שום הנהגה וצורה שונה מכל אדם רגיל, אלא זה היה 'בחירה מראש ברצון' שלא יכנס למוחו שום דבר חוץ מהתורה וכפי שאמר רבינו שהתפלל על כך כבר מזמן בחרותו.

ורבינו היה רגיל להביא בענין זה מדברי המדרש בשיר השירים שהתורה ועניני העולם הזה דומים לכוס מלאה בשמן, שאם יכניסו לתוכה מים הרי שהמים שנכנסו אחרונים ישארו בכוס ואילו השמן שהיה הראשון יצוף ויעלה עד שייצא החוצה כך האדם שמכניס את עניני העולם הזה לראשו, התורה שכבר היתה במוחו צפה ויוצאת החוצה (מצבת חיים).

ושבו הראו לי מציאה גדולה בחתם סופר עה"ת (פרשת אמור ד"ה תמימות) שכתב וז"ל 'ונ"ל לפרש דא"א תמימות ממש בשום אופן דהרי במוצאי יום טוב ראשון של פסח מוסיפים קצת מחול על הקודש ויוצאים ממנו אחר זמן מה וזה חסר מימי ספירה, וכן יום טוב שבועות מוסיפים מחול על הקודש ונכנסים לו קודם זמנו וזה מנוכה מימי ספירה אך כשחל ביום א' א"כ גם עצרת חל ביום א' ומאחרים לצאת משבת ומה שחיסר כאן ביום ראשון של ספירה משלים כאן בצאתו וה"ל תמימות וק"ל, עכ"ד.

ומבואר בדבריו דאין שייך תוספת יו"ט בשבת וכדברי הגראיל"ש זצ"ל אלא אדרבה השבת נכנסת לתוך היו"ט, ועל כן בשנה זו בלבד מתקיים תמימות ממש דמה שמוסיפים קצת מחול על הקודש במוצאי יו"ט ראשון משלים במוצאי שבת ליל יו"ט.

ואולם יש לדון דאמנם אין שייך תוספת יו"ט בשבת אבל מנ"ל דשייך להתפלל ערבית של יו"ט ולעשות קידוש של יו"ט בעיצומה של השבת, ובשאלה זו ממש נשאל רבינו בעל שבט הלוי (בשו"ת שבה"ל ח"ח אר"ח סי' קי"ט) וז"ל שם 'אשר שאל כבודו נ"י בחג השבועות הבעל"ט במוצש"ק האם יכולים לקבל יו"ט ולעשות קידוש לפני צה"כ כמו בשבת אחרי יו"ט או דילמא קדושת שבת החמורה יכול לחול על יו"ט הקל אבל שמא לא שייך קדושת יו"ט הקל על קדושת שבת החמורה, ונוגע לזקנים, וכן בתי חולים שצריכים להאכילם, וכן לילדים או אנשים חלשים אם יכולים לקדש חג השבועות כבר אחרי פלג המנחה?

תשובה: בעניותי היות כי קיי"ל בברכות (כ"ז) ובשו"ע (אר"ח סי' רצ"ג) דמתפלל של מוצ"ש בשבת וגם אפילו להבדיל מיד הרי דהותר לעשות חול בתפילה, ואפילו בהבדלה על היין ולומר ברוך המבדיל בין קודש לחול, ויוצא בו אעפ"י שעדין עומד בעצומו של שבת קודש, הרי דמפלג המנחה ולמעלה אפשר להתיחס אפי' מיום ש"ק ליום חול מכ"ש מיום שבת ליו"ט כיון דרק מקבל על עצמו מהות יום אחר בלי שיעשה בפועל מאומה נגד קדושת שבת והלכותיו, ועיי"ש דמסיק שאין לעשות כן מבעוד יום אלא בשעת הדחק לזקנים וחלשים.

ואולם עיקר דברי בעל שבט הלוי צ"ע מדברי המג"א (אר"ח סי' רס"ז) שהביא בשם המרדכי שכתב דלמ"ד תוספת שבת דרבנן אפילו הכי יוצא בקידוש בזמן זה כיון דבשעה שמקדש יבוא אח"כ לחיוב דאורייתא, ומבואר בדברי המג"א דקידוש מחייב שיקבל עליו קדושת שבת מיד, ולכן הקשה למ"ד דתוספת שבת דרבנן היאך יכול לקדש בזמן תוספת הלא עדיין אינו זמן שבת מדאורייתא ולא שייך לקדש את השבת כשעדיין אינה שבת וזה סתירה לדברי השבט הלוי דכמו שמבדיל של מוצאי שבת בשבת כך מקדש של שבת בחול וכ"ש של יו"ט בשבת.

וצריך לומר דמש"כ המרדכי דקידוש של שבת הוא דוקא בזמן שחל תוספת שבת מיד הוא רק כשאפשר דאז אם לא מקבל את השבת הוא סתירה לקידוש אבל כשמקדש של יו"ט בשבת שלא שייך תוספת יו"ט בשבת שפיר אפשר לקדש את היו"ט בשבת כמו שאפשר להבדיל של מוצאי שבת ביו"ט וכדברי בעל שבט הלוי, ומש"כ המג"א בשם המרדכי דמקדש בזמן תוספת יו"ט דרבנן מהני לקידוש דאורייתא אין כוונתו דבלא תוספת לא מהני אלא דכשאיכא תוספת דרבנן גרע כיון דהקידוש חל על התוספת ואיך מהני קידוש על דרבנן לדאורייתא אבל בזמן דליכא תוספת כלל כשיו"ט חל במוצאי שבת שפיר מהני הקידוש ללילה דמעיקרא כל הקידוש הוא ללילה, ונמצא א"כ דהשנה שחל ליל שבועות במוצאי שבת אין צריך לאחר את תפילת ערבית ואת הקידוש בליל שבועות דאין מחסר בתמימות וכמבואר.

בית הוראה שייכון ה' ע"י מזורי הוראה מובהקים - פתוח כל יום בין השעות 2:00 עד 2:30 בצהריים

03 - 5799884

בית הכנסת המרכזי

שיכון ה' בני ברק

דרשות ליל שבועות

בליל שבועות ידרשו הרבנים הגאונים:

שלמה ברזורמן רבי 12:00

יוסף ברמן רבי 1:00

נחום דיאמנט רבי 2:00

יצחק קולדצקי רבי 3:00

המרא דאתרא

מרדכי בונם זילברברג רבי 4:00

הדרשות יתקיימו בהיכל לרר המחודש